

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2015

Nikola Pinkasová

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Aššurbanipal
Nikola Pinkasová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Aššurbanipal

Nikola Pinkasová

Vedoucí práce:

Mgr. Kateřina Šašková, Th.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen
uvedených pramenů a literatury

Plzeň, duben 2015

.....

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. KRÁLŮV ŽIVOT.....	9
2.1 Vzdělání.....	10
2.2 Královský lov	11
3. KRÁLOVSKÁ TAŽENÍ.....	14
3.1 Tažení do Egypta.....	14
3.2 Obléhání Tyru	17
3.3 Anatolie	17
3.4 Sever a severovýchod	19
3.5 Občanská válka v Babylónii.....	20
3.6 Tažení proti Elamu	25
3.7 Arabské kmeny.....	26
3.8 Situace v Babylónii po revoltě	27
3.9 Asyrská armáda.....	27
4. OSUD AŠŠURBANIPALOVÝCH SYNŮ A PÁD SLAVNÉ ŘÍŠE.....	30
5. STAVEBNÍ ČINNOST.....	32
5.1 Stavby v Ninive	32
5.2 Babylónie	33
6. MONUMENTÁLNÍ KNIHOVNA V NINIVE.....	34
6.1 Opisování a získávání tabulek.....	34
6.2 Obsah knihovny.....	35
6.3 Zánik knihovny	36
6.5 Objevení knihovny	37
6.3.1 Hormuzd Rassam a lví pokoj	38
6.3.2 George Smith.....	39

7. ZÁVĚR	40
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42
9. RESUMÉ	46
10. SEZNAM PŘÍLOH.....	47
11. PŘÍLOHY.....	48

1. ÚVOD

Asyrská říše se nacházela na území dnešního severního Iráku, tedy v severní části Mezopotámie. První mezopotamské městské státy vznikaly v jižním Sumeru, díky nim se začal proměňovat i sever, kdy zde vznikl zárodek budoucí velkolepé říše, městský stát Aššur. Jižní část obsadila babylónská říše, se kterou se po většinu existence asyrského státu přeli o mocenskou nadvládu.

Má práce se pohybuje ve finálním období tohoto starověkého státu, a to v novoasyrském období, kdy byla říše na mocenském i kulturním vrcholu pod vedením proslulého asyrského krále Aššurbanipala.

Hlavním cílem této práce je přinést shrnutí vládního období krále v jedné práci, jelikož se v českém jazyce shledáváme s nedostatkem informací a téměř neexistuje obsáhlejší zdroj zaměřený na jednoho vládce v daném období. Text je postaven primárně na anglické literatuře s využíváním některých českých zdrojů. Bohužel nedisponuji znalostí akkadského jazyka, takže pro přepis vlastních jmen, která se objevují v práci, jsem využila vícedílnou publikaci *The Prosopography of the Neo-Assyrian Empire*. Výjimku, kdy jsem ustoupila od přepisu podle této knihy, tvoří vlastní jméno Aššur, protože toto jméno s krátkým u je již v odborné literatuře zažito. Dále jsem využívala královských nápisů za účelem oživení a ukázání tamního písařského umění. Tyto nápisy mi také posloužily jako zdroj informací.

Struktura textu je koncipována chronologicky pro snadnější orientaci. Práce je pomyslně rozdělena na dvě části. V první části se zabývám samotným vládním obdobím, od dospívání až po následovnictví jeho synů a pád říše. V samotném textu jsem v mnoha ohledech navázala na činnost Aššurbanipalova otce Asarhaddona, po kterém převzal trůn a dokončil některá válečná tažení. Pro lepší pochopení asyrských válečných úspěchů a velkého územního rozmachu jsem do práce zahrнула podkapitolu o válečných technikách a vybavení armády, které bylo na svou dobu

poměrně nadčasové. Druhá část je kulturně zaměřena, obsahuje informace o stavebních činnostech a Aššurbanipalově knihovně a s ní spojených archeologických výzkumech. Doufám, že má práce bude přínosná a srozumitelná jak pro nezaujaté čtenáře, tak pro odborníky a mé kolegy v oboru.

2. KRÁLŮV ŽIVOT

Život panovníka Aššurbanipala spadá do novoasyrského období (asi 1000-600 př. n. l.), kdy Asýrie dosahuje svého vrcholu. Toto období je poměrně dobře dokumentované, rozzrůstá se počet hmotných i písemných dokumentů oproti předešlým dobám, rekonstruuji se městská sídla jako například Ninive. Objevují se nástěnné reliéfy, které zdobily královské paláce. Tyto reliéfy pro nás slouží jako obrázková kronika života daného panovníka.

Aššurbanipal vládl v letech 668-627 př. n. l. a byl jedním z mladších synů krále Asarhaddona (Pečírková 2000, str. 95). Jeho otec se snažil udržet asyrskou nadvládu nad Egyptem, ale docházelo k častým vzpourám a Asarhaddon zemřel. Nastala otázka nástupnictví, kdy se Aššurbanipal stal vládcem Asýrie a jeho starší bratr Šamaš-šuma-ukīn místodržícím Babylónu. Část Asarhaddonovy smlouvy o následovnictví zní takto:

„Když Asarhaddon, král Asýrie, zemře, usedneš, Aššurbanipale, velký nastávající korunní princ, na královský trůn, bude vykonávat královský úřad a nad vámi panovat Asýrii. Musíte ho chránit v zemi a ve městě, padnout a zemřít pro něj. Musíte s ním mluvit v pravdě svého srdce, dát mu oddaně rozumnou radu, a v každém ohledu ulehčit jeho cestu.“ (Parpola, 2014a)

Důvodem, proč Asarhaddon zvolil korunním princem mladšího syna Aššurbanipala, mohl být vliv jeho matky Naqī'i Zakūtu¹, tedy Aššurbanipalovy babičky. Dochovala se smlouva zvaná Smlouva Zakūtu, kterou Aššurbanipalova babička chtěla zajistit úctu a poslušnost ke králi, k jejímu vnukovi:

„Každý, kdo je (zahrnut) v této smlouvě, kterou královna Zakūtu uzavřela s celým národem, týkající se jejího oblíbeného vnuka Aššurbanipala, někdo (z vás), který by měl..., vyrobit a provést ošklivou a zlou věc, nebo

¹ Zakūtu bylo akkadské jméno Sinacheribovy manželky, která se v aramejštině nazývala Naqī'a, obě jména v překladu znamenají „čistá“ (Streck 2001, str. 929).

vzpoureu proti svému pánu Aššurbanipalovi, králi Asýrie, ve vašich srdcích vymyslet a dát do slov v ošklivých znázorněních nebo zlé spiknutí proti vašemu pánu, Aššurbanipalovi, králi Asýrie,... “(Parpola, 2014b)

Smlouva dále pokračuje výčtem činů, o kterých musí poddaný informovat nejen svého pána, ale i Zakūtu. Především šlo o činy, které se odehrávají za jejich zády, například kdyby někdo slyšel, že krále chtějí zabít. Tyto zvrhlíky, ať už se jednalo o obyčejné obyvatele, Aššurbanipalovy bratry či eunuchy, měli povoleno i zabít a přinést královně (Parpola, 2014b). Jako by Zakūtu již v této době tušila, že vztahy mezi Aššurbanipalem a Šamaš-šuma-ukīnem, jeho bratrem, vygradují do několikaletého sporu o moc a touto smlouvou svému oblíbenci alespoň mohla po určitou dobu zajistit oddanost lidu.

Tento zásah Zakūty do určování asyrského nástupce nebyl první. Její vliv se projevil již při volbě nástupce trůnu za vlády Sinacheriba, jejího muže. Díky ní byl zvolen korunním princem nejmladší syn Asarhaddon a jeho starší bratry to nakolik rozohnilo, že otce zavraždili na posvátném místě (Bič 1990, str. 71). Aššurbanipal o svém původu píše takto:

„Aššurbanipal, mocný král, král vesmíru, král Asýrie, král čtyř oblastí (světa), král králů, princ nemající sobě rovného, který od Horního po Dolní moře vládne a zavedl podřízení všech vládců u svých nohou. Syn Asarhaddona, velkého krále, mocného krále, krále vesmíru, krále Asýrie, místokrále Babylónu, krále Sumeru a Akkadu. Vnuk Sinacheriba, mocného krále, krále vesmíru, krále Asýrie, já jsem.“ (Luckenbill 1927, str. 369)

2.1 Vzdělání

Aššurbanipal byl svými nepřáteli, díky úspěchům při válečných taženích, obdarován několika nelichotivými přezdívkami, které odrážely jeho krutost v boji. Ale tento panovník měl i své další stránky, které byly pro Asýrii neméně významné. Asyrský král měl velký zájem o různé druhy

umění, tudíž novoasyrské období patří ke zlaté éře této říše (Olmstead 1923, str. 489).

Již jako korunní princ se učil různým věcem. Součástí jeho výuky byl samozřejmě vojenský výcvik, kdy se Aššurbanipal učil jezdeckým dovednostem, ovládat bojové techniky a také řídit válečný vůz. Dále se učil královskému chování a ostatním praktikám spojeným s ovládním celé říše. Přes tyto různé aktivity projevil korunní princ největší zájem o písemnictví a četbu, naučil se číst a psát, což zřejmě jeho předkové neovládali. Důkazem o tomto umění jsou dochované dopisy i tabulky, které sám král napsal (Grayson 1991a, str. 159). Tyto všechny dovednosti získal, jak on sám popisuje, od bohů:

„Marduk, vládce bohů, udělil mi jako dar vnímavou mysl a dostatečnou sílu myšlení. Nabû, světový písař, udělil mi dar jeho moudrosti. Ninurta (a) Nergal vybavili mé tělo silou, rázností a nepřekonatelnou silou. Umění mistra Adapy jsem se naučil - skrytý poklad veškerého písařského poznání, znamení nebes a země.“ (Luckenbill 1927, str. 378-379)

Jeho nadšení pro literaturu vyústilo až do shromáždění monumentální knihovny v Ninive².

2.2 Královský lov

Lov divokých zvířat byl v asyrské říši populární již od dávných časů a v novoasyrském období tomu nebylo jinak. Král Aššurbanipal si tento sport velmi oblíbil. Soudíme tak z reliéfů, které se zachovaly v Severním paláci v Ninive, které vyobrazují lovecké scény³. Především vyobrazená zvířata dokázali tesaři znázornit v životní podobě. Lov se zaměřoval na vysokou zvěř, jako byly například gazely a jeleni, ale hlavní roli hrál lov lvů. Tyto divoké šelmy Aššurbanipal lovil buď v jejich přirozeném

² Viz kapitola č. 6., Monumentální knihovna na str. 34.

³ Viz příloha č. 1., Lov lvů.

prostředí⁴, nebo i v zajetí, kdy se zvířata vypouštěla z klecí (Grayson 1991b, str. 221-222).

Lov zvířat ale nesloužil pouze k pobavení, byl symbolem síly, kterou panovník musel dokazovat už jen díky tomu, že byl velitelem svého vojska a stál v čele tažení. Další roli zde hráli také bohové, protože panovník byl zástupcem boha na zemi, a tímto zástupcem musel být člověk, který byl fyzicky zdatný (Pečírková 2002, str. 110). Lov kromě králů také praktikovali vojáci, kteří si tak mohli trénovat různé vojenské výpady, když v zemi panoval mír (Charvát 1999, str. 214).

Divoká zvířata představovala jeden ze symbolů chaosu, který vládl na zemi, než bohové vytvořili civilizovaný svět. Asyrští králové tedy tuto zvěř lovili také proto, aby zamezili návratu původního chaosu a následnému zničení civilizace. Na lov lvů měl zřejmě výhradní právo jen asyrský král. Vychází se tak z asyrské královské pečeti, která zobrazuje krále, jak zabíjí lva (Pečírková 2002, str. 110). Aššurbanipal jeden ze svých lovů popisuje takto:

„Já jsem Aššurbanipal, král vesmíru, král Asýrie, pro kterého Aššur, král bohů (a) Ištar, paní války, rozhodli o hrdinském životě... Nergal, který jde při mně, se zavázal, že každá (forma) lovu na pláni, a podle mé síly, já... šel jsem tam. V otevřeném prostoru plání divocí lvi, děsivá stvoření z hor, vyšli. Obklíčili válečný vůz, můj královský povoz. Na příkaz Aššura a Ištar, velkých bohů, mých pánů, ... mé jho ... roztrástil jsem moc těchto lvů,“
(Luckenbill 1927, str. 392)

Aššurbanipal kladl velký důraz na organizaci lovu, samotný boj pak mohlo sledovat i obecnstvo. Konec lovu se oslavoval náboženskými ceremoniemi, kterými se uctívali Ninurta a Palil, jakožto božští patronové lovu. Asyrským králům ale zvířata nesloužila jen jako lovná kořist, někteří totiž zvířata nechávali naživu a ve svých sídelních městech vytvářeli zoologické zahrady. Některým druhům, například opicím, se dostalo

⁴ Převážně tato zvířata asyrští králové lovili v syrských stepích (Grayson 1991b, str. 222).

takové cti, že se staly mazlíčky králů (Grayson 1991b, str. 222). Aššurbanipal ve svém královském nápise popisuje obětování kořisti bohům takto:

„Já jsem Aššurbanipal, král vesmíru, král Asýrie, kterého Aššur a Ninlil obdařili neobyčejnou mocí. Lvi, které jsem pobil – namířil jsem proti nim hrozný luk Ištar, paní války. Přinesl jsem dary a nalil jsem na ně víno.“
(Luckenbill 1927, str. 391)

3. KRÁLOVSKÁ TAŽENÍ

3.1 Tažení do Egypta

Aššurbanipal po svém otci zdědil trůn a s ním i oblast Egypta, která nebyla lehce zvladatelná. Jeho otec Asarhaddon se poprvé snažil oblast dostat pod kontrolu roku 674 př. n. l., to se mu ale nepodařilo. Až při druhé expedici roku 671 př. n. l. dosáhl dobytí Memfidy⁵, faraón Taharka⁶ ve strachu uprchl do Núbie. Král ale neměl v plánu se v Egyptě osobně usadit, a tak si vynutil přízeň králů, kteří vládli v deltě, za účelem podpory asyrské vlády proti případným touhám získat nezávislost (Shaw 2010, str. 373). Tyto egyptské vládce kontrolovali asyrští úředníci, kteří byli do oblasti dosazeni. Bohužel asyrský vliv nevydržel dlouho a začala vznikat protiasyrská povstání. Asarhaddon tedy znovu podnikl výpravu do Egypta spolu se svým vojskem, ale po cestě nečekaně zemřel (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 151). Aššurbanipal se musel dvakrát vypořádat s egyptskými faraony, aby si udržel asyrský vliv v této oblasti.

„Taharka, král Egypta a Etiopie, kterého Asarhaddon, král Asýrie, otec, který mě zplodil, porazil a jehož zem ustavil pod svou vládu. Taharka zapomněl na sílu Aššura, Ištar a velkých bohů, mých pánů, a věřil ve své vlastní síly. Pochodoval proti králům, guvernérům, které můj otec dosadil do Egypta, (odhodlaný) zabíjet, rabovat a zmocnit se Egypta. Přepadl je a usadil se v Memfidě, městě, které můj otec dobyl a připojil k asyrské říši.“ (Luckenbill 1927, str. 292)

První střet asyrské armády za vlády Aššurbanipala s egyptským faraonem Taharkou proběhl v roce 667 př. n. l., tedy pouhý rok po nástupu na trůn. Taharka, král Egypta a Etiopie, využil situace, kdy se Asarhaddonovy dny už pomalu chýlily ke konci, a znovu se pokusil dobýt ztracený Egypt. To se mu také povedlo a usadil se v Memfidě. Král Aššurbanipal znovu dosadil dvacet králů jako místodržící Egypta, které

⁵ Ve starověkém Egyptě bývalo hlavním městem a občasně zastávalo i funkci sídelního města. Memfida je na seznamu světového dědictví UNESCO.

⁶ Taharka vládl od roku 690-664 př. n. l. a řadíme ho do dvacáté páté dynastie, která pocházela z Napaty (Roaf 1998, str. 189).

dříve jmenoval jeho otec a Taharka jejich vládu svrhl. V čele těchto vazalů stál Neko I.

K prvnímu střetu mezi asyrskou a egyptskou armádou, vyslanou Taharkou, došlo ve městě Karbanit. Asyrská vojska zvítězila a získala Memfidu. Taharka utekl před mocnou armádou do Théb a Aššurbanipal se vítězně vrací do Ninive⁷.

„Spěchal jsem na pomoc králům, guvernérům, kteří byli v Egyptě, služebníkům, mnou podmaněným, postupoval jsem rychle, pochodoval jsem až ke Karbanit. Taharka, král Egypta a Etiopie, uslyšel v Memfidě o postupu mé armády a shromáždil proti mě své bojovníky, nabízejíc ozbrojený odpor a boj. S pomocí Aššura, Běla a Nabûa, velkých bohů, mých pánů, kteří stojí na mé straně, porazil jsem jeho armádu v bitvě na otevřené pláni. V Memfidě Taharka uslyšel o porážce své armády...Opustil Memfidu a aby si zachránil život utekl do Théb. Tohoto města jsem se zmocnil, moje vojska vstoupila a obsadila ho.“ (Luckenbill 1927, str. 293)

Aššurbanipal musel čelit dalšímu problému, za jeho zády se v Egyptě vytváří protiasyrská koalice. Tuto koalici tvořili vazalové, které již dříve jmenoval Asarhaddon, a to Neko, Sarludari a Pakrur, kteří se spojili s faraónem Taharkou. Snažili se tuto lest skrývat, ale jejich poslové byli zadrženi a jejich spojení bylo odhaleno. Aššurbanipal neváhal, ihned vyslal armádu proti zrádcům, potrestal je s výjimkou Neka I. a poslal do Ninive, koalice byla zničena (Grayson 1991a, str. 144). Neko I. byl znovu dosazen jako místodržící Egypta, jelikož se mu podařilo získat si zpět Aššurbanipalovu náklonnost. Aššurbanipal to popisuje takto:

„Smíloval jsem se nad Nekem, jedním z jejich řad, ušetřil jsem jeho život a složil s ním přísahu, ráznější než dříve. Oblékl jsem ho do nádherných šatů, na jeho krk jsem položil zlatý řetěz, jako symbol jeho hodnosti.“

⁷ Ninive se na konci 8. stol. př. n. l. stalo sídelním městem asyrských králů (Roaf 1998, str. 186).

...Poslal jsem ho zpátky na své místo do Sais, kde ho můj otec jmenoval králem... (Luckenbill 1927, str. 295)

Faraona Taharku⁸ na jeho trůně vystřídal jeho synovec, který navázal na strýcovu touhu vymanit Egypt z područí Asýrie. Tanutamun se vypravil proti asyrské armádě, jeho vojsko pochodovalo dolů při Nilu do Memfidy, kde se mu do cesty postavili egyptští princové delty, včetně Neka I., kteří byli věrni Aššurbanipalovi. Informace o této bitvě se pomocí posílů dostala do Ninive a asyrská armáda opět vytáhla na Egypt. Tanutamun opustil Memfidu, ale jeho armáda byla chycena a přemožena, on sám utekl do Théb. Zde ale nebyl v bezpečí na dlouho, jelikož roku 663 př. n. l. asyrská expedice prorazila obranu tohoto starověkého města, dobyla ho, vyplenila a do Ninive odvezla tučnou kořist (Grayson 1991a, str. 144).

„Toto město (Théby), s pomocí Aššura a Ištar, mé ruce zajaly v jeho plném rozsahu. Stříbro, zlato, vzácné kameny, majetek jeho paláce, vše tam bylo, zářivě barevné a lněné šaty, velcí koně, lidé, muži a ženy, dva dlouhé obelisky.... Z Théb jsem odnesl velkou, nespočetnou kořist. Vedl jsem hořkou válku proti Egyptu a Etiopii a stanovil jsem moji sílu. S plnými rukami jsem se bezpečně vrátil do Ninive, mého královského sídla.“ (Luckenbill 1927, str. 296)

Dobytí Théb Asyřany bylo vrcholnou akcí v Egyptě, jelikož poté už asyrské jednotky nebyly schopny kontrolovat tak velké území a jejich moc pomalu slábla. Zanedlouho se vzbouřil panovník Psammetik I.⁹, kterého jmenoval sám Aššurbanipal místodržícím, podařilo se mu vymanit se z asyrského vlivu a roku 664 př. n. l. sjednocuje Egypt a zakládá dvacátou šestou dynastii (Hrych 2002, str. 43). Tímto končí asyrské nároky na tuto zem, která byla pro ně tak vzdálená, ovšem velice zajímavá.

⁸ Taharka zemřel roku 664 př. n. l. v Núbii (Shaw 2010, str. 373).

⁹ Syn Neka I., sajského krále, vládl v letech 664 až 610 př. n. l.

3.2 Obléhání Tyru

Město Tyros už způsobovalo problém Aššurbanipalovu otci, který s místním králem Ba'alem a jeho lidem uzavřel vazalskou smlouvu. Toto město disponovalo lodním přístavem, tudíž i navazovalo obchodní spojení. Pro asyrské vládce bylo důležité především kvůli lodím, které mohli využívat, pokud měli oblast pod svou kontrolou. Aššurbanipal se během svého panování s tímto tyrským panovníkem také střetl, protože se stal, jako mnoho dalších, odpůrcem asyrské vlády.

„Během mého třetího tažení jsem pochodoval proti Ba'alovi, králi Tyru, který pobýval uprostřed moře, když nedodržel můj královský rozkaz a neslyšel slova z mých úst. Vytvořil jsem proti němu zátarasy, na moři a zemi zmocnil jsem se jeho cest. Těžce jsem je zatlačil a učinil jejich životy nešťastnými.“ (Luckenbill 1927, str. 296)

Aššurbanipal obsadil Ba'alovy cesty a posílil hlídky jak na moři, tak i na souši. V obléhání byl ale úspěšnější než jeho otec. Podařilo se mu získat si vliv a učinil jej vazalem. Dokonce Aššurbanipalovi pro potěšení přivedl i jeho dceru s velkým věnem: *„Učinil jsem je poddanými mému jhu. Dceru, potomka jeho lůna, a dcery jeho bratrů, přivedl mi, aby sloužily jako mé konkubíny.“* (Luckenbill 1927, str. 296)

3.3 Anatolie

V době, kdy Aššurbanipal válčil v Egyptě, na území Malé Asie místní monarchové museli čelit nájezdným Kimmerijcům¹⁰ a Skytům¹¹. Těmto kočovníkům se postavil do cesty už Aššurbanipalův otec Asarhaddon, když se skupiny pokoušely proniknout na území Asýrie. Kimmerijci podnikli výpad do Kilikie, tímto tahem začali ochromovat sever asyrské říše. Asarhaddon shromáždil své vojsko a vytáhl proti nim. Střetli se u lokality Ĥubušna, kde je asyrské vojsko porazilo. Se Skyty, kteří také hrozili

¹⁰ Kimmerijské kočovné kmeny pocházely ze severního Černomoří (Pečírková 1999a, str. 181).

¹¹ Skytové byli především íránského původu, obývali oblast na severu Černého moře až k hranici Číny (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 227).

vpádem do jeho říše, nebojoval, problém vyřešil diplomaticky – jednu ze svých dcer provdal za skytského náčelníka (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 151). Za vlády Aššurbanipala tyto kmeny začaly být opět aktivní. Začaly ohrožovat lýdský stát, ve kterém vládl král Gýges¹². Tento král se obrátil s prosbou o pomoc na Aššurbanipala, protože mu velcí bohové ve snu řekli, že by se s ním měl spojit (Pečírková 2000, str. 97-98).

„Gýges, král Lýdie, oblasti na druhé straně moře, vzdáleného místa, jehož jméno, králové, moji otcové, neslyšeli. Aššur, bůh, můj stvořitel způsobil, že uviděl mé jméno ve snu.“ (Luckenbill 1927, str. 297)

Gýgés tedy vyslal své posly do Ninive, jeden z Aššurbanipalových nápisů to popisuje takto: *„V den, kdy spatřil tuto vizi, vyslal svého posla, aby mi přinesl pozdravy. (Zprávu) o této vizi poslal mi rukou svého posla, aby mě o ní uvědomil. Ode dne, kdy složil hold mým královským nohám, zdolal pomocí Aššura a Ištar, bohů, mých pánů, Kimmerijce, kteří obtěžovali lid jeho země, kteří se nebáli mých otců, dokonce ani nesložili hold mým královským nohám. Z řad kimmerijských náčelníků, které si podmanil, dva náčelníky spoutal pouty, pouty a okovy ze železa. Poslal mi je společně s jeho drahocennými dary.“* (Luckenbill 1927, str. 297-298)

Asyrský král se ale v té době potýkal s problémy na jiném území svého panství, a tak Gýgovu prosbu nevyslyšel. Lýdský panovník se poté obrátil na Egypt, konkrétně na panovníka Psammetika I., kterému pomohl v boji proti asyrské nadvládě v Egyptě (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 152). Dalším důvodem, proč Aššurbanipal Gýgovi nepomohl, mohla být pravděpodobně předpověď astrologa, který tvrdil, že Kimmeriové obsadí západ, ale asyrská říše bude ušetřena. Za dva roky po této předpovědi Kimmeriové ovládli lýdskou říši a Gýgés byl zavražděn. Na trůn usedl jeho syn, který sympatizoval s asyrskou říší (Grayson 1991a, str. 146).

¹² Vláda lýdského panovníka Gýga asi 685-657 př. n. l. (Pečírková 1999, str. 115).

3.4 Sever a severovýchod

I tato oblast asyrské říše představovala problém jak pro Aššubanipala, tak pro jeho otce. Tuto část obývali Mannejci¹³, Médové¹⁴ a Urartejci¹⁵. Významnější asyrské tažení se uskutečnilo proti Mannejcům, kteří ještě před Aššurbanipalovou vládou podnikali vojenské výpady na územní, které si přivlastňovali Asyřané a získávali jedno město za druhým. Asyrský král na začátku své vlády (asi roku 660 př. n. l.) proti nim zahájil ráznou expedici, která skončila úspěchem. Asyřané touto akcí opět získali některé oblasti (Grayson 1991a, str. 146).

„V mé čtvrté výpravě shromáždil jsem armádu. Vedl jsem pochod proti Aḫšērimu, králi Manny. Na příkaz Aššura, Šina, Šamaše, Adada, Bēla, Nabûa, Ištar z Ninive, božské královny z Kidmuri, Ištar z Arbely, Ninurty, Nergala a Nusky, vstoupil jsem do Manneje a pochodoval vítězně.“ (Smith 1871, str. 84-85)

Tato akce vyvolala v zemi revoluci, král Aḫšēri byl zavražděn a na trůn nastoupil jeho syn Ualli, který na Aššurbanipalovu žádost souhlasil s dodáváním koní pro asyrskou říši (Grayson 1991a, str. 146).

„Poté Ualli, jeho syn, usadil se na jeho trůnu. Sílu Aššura, Šina, Šamaše, Adada, Bēla, Nabûa, Ištar z Ninive, královny z Kidmuri, Ištar z Arbely, Ninurty, Nergala, Nuska, velkých bohů mých pánů, uviděl a podřídil se mému jhu. Rozpřáhl své ruce, aby si zachránil život, doprošoval se mé výsosti. Erisinniho, svého prvorozeného syna, vyslal do Ninive a on mi líbal nohy. Slitoval jsem se nad ním a poslal jsem k němu mé posly míru. Dceru, potomka svého lůna, poslal, aby byla mou konkubínou. Předchozí tribut, který za vlády králů, mých otců, umožnili ukončení platnosti, oni znovu přinesli přede mě. Přidal jsem třicet koní k předchozímu tributu a uvalil jej na něho.“ (Luckenbill 1927, str. 299)

¹³ Lidé, kteří pocházeli ze země Mannea v severozápadním Íránu. Vynikali především chovem koní (Heller 1999, str. 224).

¹⁴ Médové byli íránského původu, poprvé se objevují na konci 2. tis. př. n. l. (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 212).

¹⁵ Urartejci obývali oblasti mezi jezery Van a Urmija. Vytvořili urartejský stát s hlavním městem Tušpa (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 240).

Další, kdo představoval hrozbu pro asyrskou říši, byli Médové. Asarhaddon podnikl úspěšnou expedici do jejich země a od místních vládců získal válečnou kořist, především v podobě koní (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 151). Většina Médů se tedy stala vazaly krále Asarhaddona, ale po jeho smrti opět začaly tyto kmeny napadat asyrská území. Aššurbanipal se pyšnil jen jednou výpravou proti tomuto nepříteli, ve které zajal médské vládce, kteří dříve byli podřízeni asyrské říši. Král Rusa II., který stál v čele urartejského státu, na počátku Aššurbanipalovy vlády vyjednal mír, který na delší dobu zamezil konfliktům. Ale asi roku 657 př. n. l. urartejský guvernér zaútočil na město, které dříve Aššurbanipalův otec připojil k říši. Asyrská vojska tohoto zrádce dopadla a jeho hlavu přivezla do Ninive. O několik let později, kdy asyrský král potlačil svého rebelujícího bratra Šamaš-šuma-ukīna, navazoval s Aššurbanipalem přátelské styky urartejský král Sarduri. Zřejmě proto, že se k němu doneslo, jak se vypořádal s elamským státem a vůbec se všemi, kdo byli do vzpoury zapojeni. Ke konci Aššurbanipalovy vlády vypovídají záznamy o nedostatečné kontrole severní a severovýchodní hranice a nepřátelé se tak dostávali čím dál tím blíže samotnému centru asyrské velmoci (Grayson 1991a, str. 146-147).

3.5 Občanská válka v Babylónii

Oblast Babylónie výrazně ovlivnil Asarhaddon, otec Aššurbanipalův, který se po svém nástupu na trůn snažil obnovit Babylón, který jeho otec Sinacherib¹⁶ dobyl a zničil. Asarhaddonovi se oprava města podařila poměrně rychle, už na počátku jeho druhého funkčního roku zasvěcoval chrámy (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 150).

Asyrský král Asarhaddon zemřel roku 669 př. n. l., nicméně před svou smrtí ještě stihl jmenovat své dva syny do úřadů. Aššurbanipal zdědil asyrskou říši spolu s vazalskými státy, zatímco Šamaš-šuma-ukīn pouze Babylónii. Asarhaddon svoje rozhodnutí více neupřesnil, například jaké

¹⁶ Sinacherib dobyl Babylón r. 689 př. n. l. po několikaměsíčním obléhání. Asyřané zničili celé město včetně paláců a chrámů, dokonce přes Babylón nechali téct koryto řeky Eufrat (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 146).

královské pravomoci budou jeho synové vykonávat, a tak si Aššurbanipal začal nárokovat i oblast Babylónie, podrobil si zahraniční politiku, vojenskou obranu, ale i místní politiku a náboženství (Brinkman 1991, str. 47). Šamaš-šuma-ukīn byl jmenován na trůn Babylónie o rok později než jeho bratr v Asýrii, tedy roku 667 př. n. l. Dosazením svého syna chtěl Asarhaddon upevnit asyrskou nadvládu nad Babylónií (Pečírková 1999c, str. 364).

Vztah mezi Aššurbanipalem a Šamaš-šuma-ukīnem se během šestnácti let jejich panování zdál mírumilovný, ale jejich vztah postupně vygradoval do krvavé občanské války, která narušila asyrskou moc. Příčinou pravděpodobně mohla být Šamaš-šuma-ukīnova žárlivost vůči mladšímu bratru a s ní Aššurbanipalovo zasahování do jeho vlády. Další problém zřejmě mohla způsobit vojenská obrana Babylónie, která nebyla dostačující a tím pádem se země opět musela spoléhat na asyrskou výpomoc (Brinkman 1991, str. 48-49). Aššurbanipal v jednom ze svých nápisů popisuje dary a přízeň, kterou předal svému bratru, takto:

„V těchto dnech Šamaš-šuma-ukīn, (můj) nevěrný bratr, ke kterému jsem se choval dobře a ustavil ho jako krále Babylónu, udělal jsem a dal mu všemožné věci, které úřad krále vyžaduje. Vyzbrojil jsem ho vojáky, koňmi, válečnými vozy, do jeho rukou jsem svěřil města, pole, plantáže (spolu s) lidmi kteří tam žili, dal jsem mu větší poctu než nařídil můj otec. Ale tuto laskavost, kterou jsem mu prokázal on zapomněl (a) plánoval zlo.“ (Luckenbill 1927, str. 300-301)

Babylónský král začal plánovat vzpouru proti svému bratru, vyslal své posly do oblastí, které byly podřízeny, tamní vladaře se snažil přesvědčit, aby ho podpořili v boji proti asyrské dominanci. Nejdůležitějším spojencem, kterého Babylónie potřebovala získat, byl stát Elam¹⁷. Elam si za tuto podporu nechal také náležitě zaplatit, Šamaš-šuma-ukīn poslal elamskému vladaři Ummanigasovi dary, ten na oplátku poslal jeho vojska do Babylónie (Smith 1871, str. 201).

¹⁷ Elamský stát ležel v jihozápadním Íránu, jeho hlavní město se nazývalo Súsý.

„Ummanigas, kterému jsem velké výhody poskytl a jmenoval ho do království Elamu, který nebral v úvahu přízeň a nedodržel dohodu a přísahu před velkými bohy. Z rukou Šamaš-šuma-ukīnova posla, mého mladšího bratra, mého nepřítele, přijal úplatek.“ (Smith 1871, str. 170-171)

Dalšími spojenci povstání byly aramejské¹⁸ a chaldejské kmeny¹⁹, Arabové a některá syrská města. Sám babylónský král disponoval čtyřmi významnějšími městy jako Babylón, Borsippa, Sippar a Kúta. V těchto městech se roku 652 př. n. l. zrodilo povstání, které trvalo čtyři roky (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 153).

„Ale Šamaš-šuma-ukīn, nevěrný bratr, který nedodržel zavázání přísahou, a který proti mně podnikl ke vzpouře lidi z Akkadu²⁰, Chaldejce, Aramejce a mořského pobřeží od Akaby po Bab-Salimeti, vazaly, mé poddané, také Ummanigas, uprchlík, který složil hold mým královským nohám, kterého jsem stanovil králem Elamu, ... tyto všechny učinil nepřátelskými a oni s ním spojili své síly. Zatarasil brány Sipparu, Babylónu a Borsippy a (tak) zlomil (pouto) bratrství. Na hradbách těchto měst opevnil své bojovníky a zavázali se válčit proti mně.“ (Luckenbill 1927, str. 301)

Některá města jižní Mezopotámie, jako je Ur a Uruk, se přidala na stranu Asýrie. Aššurbanipal měl v Babylónii stoupence v řadách místních úředníků, kteří ho informovali nejen o tamní situaci, ale i o zahraničních událostech, především o nenáviděném Elamu (Brinkman 1991, str. 50). Díky nim se o povstání dozvěděl dříve, než vypuklo, tedy v únoru roku 652 př. n. l. V tuto dobu napsal Aššurbanipal dopis občanům Babylónu, aby je odvrátil od Šamaš-šuma-ukīna²¹. Asyrský král vydal prohlášení, ve kterém

¹⁸ Aramejci byli členy kočovných kmenů, které se nacházely v oblasti Sýrie a Mezopotámie a byly nepřítelem Asýrie po delší dobu (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 179).

¹⁹ Kočovní kmen, který byl zřejmě příbuzný s Aramejci. Žili v jižní Mezopotámii (Pečírková 1999d, str. 128).

²⁰ Město Akkad bývalo hlavním městem akkadské říše. Dodnes nebylo nalezeno, pravděpodobně leželo poblíž starověkého města Sippar (Charvát 1999, str. 16).

²¹ Tyto intriky, které odvracely obyvatele od nepřátelského panovníka, byly typické pro asyrskou říši.

Babylóňanům připomíná jeho přátelský vztah vůči jejich zemi a snaží se je přesvědčit, aby mu byli i nadále věrní (Smith 1876, str. 170).

Elamité hráli v této občanské válce také důležitou roli. Z počátku s nimi Asyřané udržovali, za vlády Asarhaddona a na začátku vlády Aššurbanipala, poklidné vztahy. Dokonce když v Elamu vypukl hladomor, poskytovali jim potravu a ani uprchlíky ze země nevyháněli. Jejich prohrškem ale byla obliba ve vměšování se do babylónských záležitostí. Především sympatizovali s kmeny, které neměly Asýrii v lásce (Pečírková 2000, str. 98).

Elamité v roce 667 př. n. l. využili situace, kdy se Aššurbanipal věnoval egyptským záležitostem. Podle krále invazi do Babylónie vyvolal elamský král Urtak spolu se státem Gambulu, který byl vazalským státem od vlády Asarhaddona, a s babylónským generálem, který sloužil Urtakovi. Elamitům se podařilo rychle obsadit Babylón. Aššurbanipal proti nim poslal své vojsko, útočníci se zalekli a uprchli zpět přes hranici. Několik let poté, roku 664 př. n. l., král Teumman svrhl elamského krále Urtaka. Urtakovi synové spolu s rodinami, opustili Elam a obrátili se na Aššurbanipala s prosbou o poskytnutí azylu v Ninive, ten jejich prosbu vyslyšel. Tímto rozhodnutím se jasně postavil proti elamskému králi a potvrdil to, když ho Teumman žádal o vydání těchto přesídlenců. Rivalita těchto dvou států vygradovala počátkem roku 653 př. n. l., kdy Šamaš-šuma-ukīn začal vytvářet protiasyrskou koalici, ke které se pochopitelně přidal stát Elam. Ještě tohoto roku Teumman zaútočil na oblast východního Tigridu, ale akce nebyla úspěšná a Elamité utekli bez boje zpět od Sús. Asyřané je pronásledovali, ke střetu těchto dvou zneprátelených států došlo na břehu řeky Ulai, bitva skončila drtivou porážkou Elamitů (Grayson 1991a, str. 147-148). Tato bitva se stala motivem reliéfů, které byly objeveny v Aššurbanipalových palácích v Ninive. Elamský král Teumman v této bitvě zahynul (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 153).

„Uřízl jsem hlavu jejich králi Teummanovi, povýšenému člověku, který plánoval zlo. Pobil jsem nespočet jeho bojovníků. Chytil jsem svými rukama jeho živé bojovníky. Jejich mrtvolami jsem vyplnil pláň kolem Sús jako s baltu a ašagu²². Jejich krev stékala do Ulai, její voda se obarvila (červeně) jako vlna.“ (Luckenbill 1927, str. 300)

Válčení mezi bratry se odehrávalo na jihu i severu, kdy hlavní města těchto oblastí byla často terčem útoků, obléhání a následného hladomoru a epidemií. Obléhání některých měst trvalo i více let, jako například u měst Ur a Babylonu. Na severu asyrská vojska na konci roku 652 př. n. l. porazila babylónská u Khirit v provincii Sippar, pro Babyloňany to znamenalo těžké ztráty. Elam poslal svému spojenci pomocné oddíly, ale Asyřané je přepadli u Mankisu a porazili. Ale i přes tyto válečné nezdary se Babyloňané nevzdávali a dále útočili na venkovské a městské oblasti, dokonce se jim v roce 651 př. n. l. podařilo získat město Kúta. Ale i Asyřanům přálo štěstí a během několika měsíců dobyli Nippur v centru babylónské říše. Roku 650 př. n. l. se asyrská vojska dostala až k samotnému Babylónu a začala ho obléhat. Také v této době obrátili pozornost na další města jako Borsippu, Kútu a Sippar, protože venkovské oblasti už měli pod kontrolou. Na jihu se nacházela města, která byla pod útokem nepřítele, jedním z nich bylo město Ur. Zde byl guvernérem Sīn-tabni-ušur, který musel čelit babylónskému obléhání více než dva roky. Město pochopitelně oslabil hladomor a zoufalý guvernér poslal Aššurbanipalovi dopis s prosbou o pomoc. V dopise také zmiňuje, že je v ohrožení chrám boha Sīna s jeho bohatstvím. Zřejmě se Šamaš-šumukīn pokoušel získat město na svou stranu, ale to se mu pravděpodobně nepovedlo. Aššurbanipal se na guvernérovu prosbu vypravil spolu s guvernérem Uruku na pomoc oslabenému městu (Brinkman 1991, str. 55-56).

Samotnému Babylónu a dalším významným městům už docházely síly. Postihl je extrémní hladomor, který obyvatele donutil až k hrůzným činům, pravděpodobně lidé jedli i své vlastní děti: „Pojídali maso svých

²² Zřejmě dva druhy trnitých keřů (Luckenbill 1927, str. 300).

synů a dcer, kousali kožené pásy, aby utišili svůj hlad.“ (Luckenbill 1927, str. 303). Babylón se ještě naposledy pokusil o vojenskou akci, ale ta nemohla skončit jinak, než nezdarem (Smith 1871, str. 203).

Roku 648 př. n. l. tedy asyrské jednotky dobývají Babylón. Šamaš-šuma-ukīn, jak popisuje sám asyrský král, uhořel při požáru.

„Aššur, Sīn, Šamaš, Adad, Bēl, Nabû, Ištar z Ninive, královna z Kidmuri, Ištar z Arbely, Ninurta, Nergal (a) Nusku, kteří při mně pochodovali a zabíjeli mé nepřátele, uvrhli Šamaš-šuma-ukīna, mého nepříznivě naladěného bratra, který se stal mým nepřítelem, do hořících plamenů rozsáhlého požáru a zničili jeho život.“ (Luckenbill 1927, str. 303-304)

3.6 Tažení proti Elamu

Po zničení svého bratra se Aššurbanipal obrátil proti zemím, které se spolu s babylónským králem spojily proti němu. Hlavním nepřítelem v této době se tedy stal stát Elam a Aššurbanipal toužil po tvrdé pomstě. Během již zmiňované bitvy u řeky Ulai roku 653 př. n. l. zemřel elamský král Teumman. Aššurbanipal si tuto oblast podmanil a rozhodl se rozdělit vládu mezi vládce, kteří žili na asyrském dvoře. Ĥumban-nikaš II. se stal vládcem Madaktu a Sús, Tammaritu I. vládcem Ĥaidalu. Po tomto jmenování začalo kolo intrik a svrhávání vládců. Během pěti let územím proběhly tři revoluce. Každý z těchto panovníků byl protiasyrsky zaměřen a přidal se na stranu rebelujícího babylónského vládce. Asyrské výboje začaly roku 647 př. n. l. na východní hranici Babylónie, tedy v oblasti, kde sídlili Aramejci. Některá města se radši sama vzdala, než aby čelila tomuto silnému nepříteli. Asyrská vojska postupovala stále dál a tehdejší král Ĥumban-ħaltaš III. raději před nepřítelem utekl do hor. Aššurbanipalovi se tedy naskytla příležitost dosadit svého monarchu, tím byl Tammaritu II., ale na trůně se neudržel dlouho, protože si stěžoval na rabování asyrských vojsk v Elamu a tím se postavil proti Aššurbanipalovi a přišel o svou pozici. Ve druhé výpravě roku 646 př. n. l. se asyrské jednotky rozšířily po západě, kde dobývaly a ničily (Brinkman 1991, str. 57-58).

Asyřané se dostali až do hlavního města elamské říše, tedy do Sús, které vyplenili, vybrali cennosti. Dokonce zničili posvátná místa jako chrámy, svatyně a znesvětili hroby předků elamských králů. Aššurbanipal chtěl navždy protivníka zničit, takže nechal půdu zasypat solí, aby už nikdy nebyla úrodná. Mezi bohatou kořistí se nacházela i socha bohyně Inanny, kterou podle Aššurbanipala Elamité ukradli z Uruku a díky dobytí Sús sochu prý po 1635 letech vrátili do jejího sídelního města (Roaf 1998, str. 191).

„Na zpátečním pochodu, během kterého mi Aššur a Ištar umožnili postavit se mému nepříteli za záda, jsem dobyl Sús, velkou metropoli, sídlo jejich bohů, místo, kde se jejich bohové zjevují. Vstoupil jsem na příkaz Aššura a Ištar do jejich paláců a zdržoval se uprostřed radování. Otevřel jsem jejich pokladnice, kde bylo nashromážděno stříbro, zlato, majetek a zboží, které bývalí králové Elamu, (zahrnujíc) až krále dnešních dnů, nashromáždili a ukládali, do kterých žádný jiný nepřítel než já nikdy neuložil své ruce.“ (Luckenbill 1927, str. 309)

Vybraná část té nejkvalitnější kořisti byla obětována bohům, zdatní vojáci byli přidáni ke dvorní strážci, Aššurbanipal nezapomněl ani na šlechtu a města, kterým rozdělil zbytek lidí a zboží²³ (Grayson 1991a, str. 153). Zpustošený Elam už tedy pro asyrskou říši nepředstavoval hrozbu. Ale zrodil se nový problém. Díky odstranění Elamu jakožto nárazníkového státu Asyřané pomyslně otevřeli dveře silným kmenovým skupinám, které předtím Elam zachycoval.

3.7 Arabské kmeny

Asyřané se tedy vypořádali s dalším protivníkem a jejich následujícím cílem byly arabské kmeny, které byly také součástí protiasyrské aliance a v útocích stále pokračovaly. Arabské kmeny patřily mezi kočovníky, takže vlastnily dobytek, který potřeboval vodu. Toho si byli Asyřané dobře vědomi a naplánovali letní tažení tak, aby co nejvíce tyto kmeny

²³ Viz příloha č. 2, Odvádění elamských zajatců pod dohledem asyrských vojáků.

ochromily. Znemožnili jim přístup k oázám a vodním tokům. Někteří náčelníci se raději rovnou vzdali. Lidé se asyrského útoku velmi obávali a tak když se náčelník sám nevzdal, lidé ho svrhli a předali Asyřanům (Brinkman 1991, str. 59). Asyrské jednotky pustošily tábory těchto kočovníků, dokonce scény z tohoto vojenského výpadu jsou znázorněny na reliéfech v Severním paláci v Ninive²⁴ (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 154).

3.8 Situace v Babylónii po revoltě

Po znovudobytí Babylónu a smrti Šamaš-šuma-ukīna, Aššurbanipalova bratra, se říše opět připojila k asyrské velmoci. Novým babylónským králem určeným Aššurbanipalem se stal Kandalānu²⁵. O tomto panovníkovi se dochovalo příliš málo informací. Spekuluje se, že Kandalānu mohlo být babylónským trůnním jménem Aššurbanipala, protože oba panovníci umírají ve stejný rok, 627 př. n. l., ale toto tvrzení se neprokázalo, takže se Kandalānu považuje za loutkového monarchu asyrské říše (Mieroop 2010, str. 249). V době jeho vlády byla babylónská říše poměrně stabilním státem, druhá polovina vládního období nezaznamenává žádné větší asyrské výboje. Tento klid, který v říši panoval, ostatní považovali za snižující se asyrskou moc. Historie Babylónie v této době není dobře zdokumentovaná, takže o politické historii víme jen málo (Brinkman 1991, str. 60).

3.9 Asyrská armáda

Aššurbanipal, jakožto panovník pozdního novoasyrského období, disponoval velmi kvalitní armádou a veškerými vymoženostmi této doby, díky kterým byl úspěšný ve svých taženích.

Asyrská vojska byla známá svojí silou a úspěšností po celém širokém okolí. Někteří protivníci si troufli postavit se čelem této síle, jiní se zase raději vzdali bez boje. Asyrské vojenské odborné znalosti byly na tuto dobu velmi dobré, a tím vynikali nad ostatními státy. Některé státy si

²⁴ Viz příloha č. 3, Boj s arabskými kmeny.

²⁵ Vládní období od 647-627 př. n. l. (Brinkman 1991, str. 60).

armádu vytvářely po vzoru Asyřanů, například Babylóňané a Peršané (Grayson 1991b, str. 217).

Tito vojáci zřejmě přemísťovali dobyté kmeny s obyvateli mimo jejich rodnou zem. Byli nechvalně známí svojí krutostí a bojechtivostí. Asyrští králové nechávali stavět dokonce i silnice, aby mohli zajistit lepší přesun a spojení armády (Featherstone 1997, str. 37).

Asyrská armáda se dělila na jízdu, pěchotu a válečné vozy, které se samozřejmě v průběhu existence státu měnily, ale převládaly především dvoukolové vozy. Vůz řídil vozataj a další posádka představovali lukostřelec a štítonoš, který je chránil. Vůz byl tažen buď jedním nebo více koňmi. Vozy se ale bohužel nedaly využít v každém terénu, což bylo velkou nevýhodou, proto se od doby krále Tiglatpilesara III. posílila jízda na koni, která byla efektivnější (Pečírková 2000, str. 145-146).

Pěchota²⁶ tvořila většinu asyrské armády. Kopiníci spolu s lučištníky tvořili největší část pěchoty. Lučištníci byli vybaveni moderními luky a šípy, které měly železné hroty²⁷, tím pádem mohli dostřelit dál a měli větší efekt. Další jistý úspěch tvořila kombinace prakovníků a lučištníků, jelikož kameny, které létaly z praků, zraňovaly nohy nepříteli, takže aby uchránili nohy, museli dát jejich ochranné štíty níž, v tu chvíli začali střílet lučištníci. Asyřané velmi často obléhali městské hradby nepřítel, který se za nimi schovával, tudíž měli různé obléhací zbraně a vojáci byli cvičeni, jak prorazit obranu (Dougherty 2011, str. 42-43).

Asyřané nově začali používat pohyblivé dobývací věže, které se přisunuly k pevnosti. Ve spodní části byla beranidla, kterými se prorážela hradba, v horní části byli lučištníci (Featherstone 1997, str. 39).

Oblečení vojáků plnilo především ochrannou funkci, níže postavení vojáci nosili kožené věci, výše postavení bojovníci používali různé druhy brnění. Typické pro asyrské vojáky byly špičaté helmy. Na reliéfech jsou vojáci vytesáni v jednotných uniformách, jejich postavy byly mohutné což nasvědčuje intenzitě tréninku (Grayson 1991b, str. 218).

²⁶ Pěchota byla tvořena hlavně cizinci, převážně Aramejci (Grayson 1991b, str. 218).

²⁷ Asyřané zřejmě jako první začali ve větší míře vyrábět železné zbraně, které se nemusely tak často brousit, protože vydržely déle ostré oproti bronzovým zbraním (Dougherty 2011, str. 39).

Velkou výhodou oproti jiným vojskům měli Asyřané v obuvi, nosili totiž místo nepraktických sandálů vysoké boty až po kolena. Výhody se projevovaly především v nepřístupném terénu, kdy hrozilo poranění nohy, ale díky vysoké botě byl kotník zpevněný (Dougherty 2011, str. 40).

V asyrské říši byla zavedena povinná účast v bojích zvaná *ilku*, které se musel účastnit každý poddaný muž v říši. V pozdějších letech byla armáda rozdělena na tři druhy vojáků, jimiž byli profesionální vojáci, muži, kteří plnili svojí povinnost *ilku*, a zvláštní skupina vojáků povolávaná do určitých kampaní. Vybírání vojáků měli na starosti kapitáni. Kapitáni pak byli pod kontrolou provinčních guvernérů. Vojáci, kteří byli přijati, se pak rozmísťovali po celé říši spolu s kasárnami, vojenské velitelství bylo v hlavním městě. V Ninive byla ponechána velká část vojska, zvířat a vybavení potřebné k boji. Vojenské kampaně většinou začínaly na jaře po vydatných zimních deštích. Vojska se shromáždila ve výchozím bodě, kde byli zkontrolováni vládcem a kněží a věštci provedli rituál. Poté vojska pochodovala do cílového bodu a při cestě nabírala další vojáky, kteří byli rozmístěni po říši. V každém území, kterým armáda táhla, měl místní místodržící povinnost poskytnout stravu, do té doby, než opustí jeho území. Některá tažení trvala i přes rok, takže zimu Asyřané přečkali v tábořištích (Grayson 1991b, str. 218-219).

Po dokončení kampaně vojska odváděla do Ninive většinou válečné zajatce a tučnou kořist, ze které pak stát financoval své další akce. Věštci svými rituály slavnostně ukončili každé asyrské tažení. Častým rituálem bylo omývání zbraní zvané *lustrum* (Pečírková 2000, str. 147).

4. OSUD AŠŠURBANIPALOVÝCH SYNŮ A PÁD SLAVNÉ ŘÍŠE

Vláda krále Aššurbanipala, jakožto posledního velkého vládce, je spojená s koncem asyrské říše. Období po Aššurbanipalově smrti bylo v asyrské říši chaotické. Pravděpodobně na trůn nastoupil jeho nezletilý syn Aššur-etel-ilāni²⁸, takže za něho musel vykonávat funkci někdo jiný. Tím byl Sīn-šumu-lēšir, vlivný člověk, který se zřejmě pokusil mladého krále odsunout, aby sám mohl převzít moc (Lehmann, Schmidt-Glntzer 2012, str. 51). O trůn se také ucházel další z Aššurbanipalových synů, Sīn-šarru-iškun²⁹, který zřejmě po nějakou dobu vládl společně se svým bratrem, ale každý z nich měl podporu u různých vládních elit. V této době se setkáváme s nedostatkem dobových zpráv, poslední dny asyrské říše se velmi špatně datují, protože asyrské dokumenty nejsou k dispozici, takže se vychází pouze z babylonských pramenů (Pečírková 2000, str. 100). Sīn-šarru-iškun tedy vládl polorozpadlé říši. Západ říše se začal bouřit, ale sám na jeho utišení nestačil. Byl nucen obrátit se na egyptskou pomoc, za kterou musel zaplatit vysokou cenu. Území západně od Eufratu musel asyrský král předat faraonovi Psammetikovi I. (Lehmann, Schmidt-Glntzer 2012, str. 52). Spolu se smrtí Aššurbanipala, asi roku 627 př. n. l., ztratila Asýrie nejen schopného vládce, ale i oblast Babylónie, kde v ten samý rok mizí panovník Kandalānu a nastává velká politická nestabilita (Mieroop 2010, str. 261).

Podle babylónské kroniky byl celý jeden rok zdejší trůn prázdný. Poté se v Babylónii roku 626 př. n. l. objevuje nová tvář, a to Chaldejec Nabopolassar³⁰, který se úspěšně probjoval na trůn Babylónie. Zpočátku vlády nedisponoval velkým územím a navíc se ještě musel vypořádávat s asyrským králem Sīn-šarru-iškunem. Navíc Asýrie v této době čelila médkým kmenům, které napadaly říši z východu. Roku 616 př. n. l. babylónská vojska vyhrála nad asyrskými na břehu Dolního Zábu a podařilo se jim oblehnout i město Aššur, ale dobýt se jim ho už

²⁸ Vláda panovníka pravděpodobně 626-624 př. n. l. (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 182).

²⁹ Sīn-šarru-iškunova vláda asi 623-612 př. n. l. (Pečírková 1999e, str. 335).

³⁰ Nabopolassar vládl 626-605 př. n. l., stal se zakladatelem chaldejské dynastie v Babylónii (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 217).

nepodařilo. Ale roku 614 př. n. l. Médové podnikli úspěšné tažení na Aššur, který dobyli a vyplenili. Takže už bylo jen otázkou času, kdy se jednotky dostanou do hlavního města, do Ninive. Babylónský král Nabopolassar toužil asyrskou říši zničit, a tak se spojil s médskými kmeny, v jejichž čele stál panovník Kyaxarés II.³¹ a spolu roku 612 př. n. l. oblehli město Ninive. Ninive se dokázalo bránit po dobu tří měsíců, ale pak už nápor nevydrželo a padlo do rukou nepřítele. V tomto boji položil svůj život Aššurbanipalův syn Sīn-šarru-iškun (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 158). Moci se ujal poslední vládce Aššur-uballit II.³², který se usadil v Ḫarrānu³³ a doufal, že ještě dokáže asyrskou říši zachránit. Spoléhal na pomoc Egypta, ale bohužel již roku 612 př. n. l. asyrský stát definitivně končí díky útokům spojených sil Babylóňanů a Médů na hlavní město Ninive (Mieroop 2010, str. 261).

Aššurbanipal se tedy během své poměrně dlouhé vlády mohl pyšnit velkou expanzí jak do okolních oblastí, tak i vzdálených zemí jako je Egypt, ale bohužel ke konci jeho vlády už žádné vojenské úspěchy nezaznamenal. Proč asyrská říše poměrně rychle zanikla, když ještě přibližně okolo roku 640 př. n. l. byla na svém vrcholu a měla pod kontrolou rozsáhlé území od západního Íránu až po egyptskou říši, není detailně objasněno (Mieroop 2010, str. 260). Pravděpodobnou příčinou úpadku byly ekonomické problémy spojené s Aššurbanipalovými dlouholetými a náročnými boji proti nepříteli. Ale asi nejpodstatnějším důvodem bylo oslabení centrální královské moci, která slepovala tak rozsáhlé území k sobě (Pečírková 2000, str. 101). Po uplynutí přibližně třiceti let z asyrské říše nezbylo téměř nic.

³¹ Kyaxarés II. vládl 625-585 př. n. l., byl považován za nejmocnějšího médského krále (Pečírková 1999f, str. 203).

³² Aššur-uballit II. vládl 612-609 př. n. l. (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 183).

³³ Dnešní město Altinbašak, které se nachází u turecko-syrských hranic.

5. STAVEBNÍ ČINNOST

Ikdyž měl Aššurbanipal plné ruce práce s udržением své velmoci, na kulturní činnost nezanevřel. Aššurbanipalův otec Asarhaddon, který zemřel předčasně, po sobě zanechal mnoho stavebních plánů, které nestihl dokončit. Nový asyrský král tedy pocítoval odpovědnost za stavby, které byly rozestavěné, a pustil se do jejich realizace. Aššurbanipal nejen dokončoval otcovy plány, ale také měl své vlastní. Hlavní město asyrské říše, Ninive, ponechal, jako jeho předkové, svým sídelním městem (Grayson 1991a, str. 155).

5.1 Stavby v Ninive

Aššurbanipal v Ninive zrekonstruoval palác *bīt-ridūti*, založený Sinacheribem, ve kterém vyrostl a pobýval jako korunní princ. Dnes je tento palác známý jako Severní palác. Postupem času palác začal chátrat a jelikož měl k němu Aššurbanipal blízko, díky obývání v mládí, rozhodl se ho znovu zkrášlit. Aššurbanipal popisuje rekonstrukci takto:

„Bīt-ridūti, mé královské sídlo, jsem dokončil v každém detailu. Vyplnil jsem ho nádherným (nábytkem). Velkou zahradu všech druhů ovocných stromů... zasadil jsem po jeho stranách.“ (Luckenbill 1927, str. 322)

V Ninive zrekonstruoval některé části paláce krále Sinacheriba³⁴, ale zde se Aššurbanipalovi připisuje odstranění původních maleb, které zdobily některé komnaty, které nahradil svými vlastními reliéfy (Smith 1876, str. 187). Sinacheribův palác se nazývá Jihozápadní palác, reliéfy, které byly nahrazeny Aššurbanipalem, jak se dá předpokládat, zobrazovaly jeho udatnost a úspěchy (Grayson 1991a, str. 156). Dále v Ninive prošly rekonstrukcí chrámy. Především chrám boha Nabû, zvaný Ezida, a chrám bohyně Ninlil, zvaný Emašmaš. Tyto chrámy, jak sám Aššurbanipal popisuje ve svých nápisech, zvelebil a rozšířil jejich nádvoří velkými vápencovými deskami.

³⁴ Vláda panovníka 704-681 př. n. l. (Nováková 1999, str. 335).

5.2 Babylónie

Asarhaddon začal s velkou obnovou Babylónu, ale jak už bylo zmíněno, svou vizi krásného a honosného města, které bylo téměř srovnáno se zemí, nestihl dokončit. Aššurbanipal se tedy ujal otcovy vize, ale tamní situaci zkomplikoval Šamaš-šuma-ukīn, jeho bratr, který vyvolal povstání a obnovy města se rozdělily do dvou fází. První proběhla na počátku vlády roku 668 př. n. l., kdy byla vrácena socha boha Marduka a ostatních babylónských božstev z města Aššur. Druhá fáze roku 655 př. n. l. zahrnovala navrácení zbytku kultovních předmětů, které patřily do chrámu Esagila, a tím byla ukončena obnova chrámu (Grayson 1991a, str. 157).

„Marduk, velký pán, během mé vlády vstoupil do Babylónu a v Esagile, během radování, přijal jeho věčné sídlo. Poskytl jsem pravidelné dary Esagile a bohům Babylónu. Zachoval jsem feudální ochranu Babylónu, - že silná síla nemusí ublížit slabým. Jmenoval jsem Šamaš-šuma-ukīna, mého vlastního bratra, do úřadu krále Babylónie. Dokončil jsem nedodělanou práci na Esagile. Ozdobil jsem Esagilu stříbrem, zlatem a drahými kameny, a zářila jako barevné psaní Eku. Vskutku jsem opravil poškození, které všechny svatyně utrpěly. Rozšířil jsem přes každé město můj ochranný stín.“ (Luckenbill 1927, str. 371)

6. MONUMENTÁLNÍ KNIHOVNA V NINIVE

Král Aššurbanipal byl velice vzdělaný a jako jeden z mála vládců uměl číst a psát. Díky této schopnosti zřejmě nechal vybudovat monumentální knihovnu, která se považuje za největší knihovnu starověkého Blízkého východu. Knihovna se stala obrovským zdrojem informací o životě obyvatel Mezopotámie, o jejich víře, vzdělávání, hospodaření. Bylo zde nalezeno přes 25 tisíc klínopisných tabulek.

Již Aššurbanipalovi předkové budovali ve svých palácích knihovny, ale žádná nedosáhla takového rozsahu jako tato. Pradědeček Sargon po sobě zanechal knihovnu, kde se objevily jak originální tabulky, tak i větší množství kopií. I za vlády Asarhaddona, Aššurbanipalova otce, se také objevují opisy tabulek, ale ty tentokrát nesloužily pro uskladnění do knihovny, ale využívaly se při speciálních příležitostech jako například při jmenování korunního prince (Olmstead 1923, str. 489-490).

6.1 Opisování a získávání tabulek

Asyrský král Aššurbanipal měl na svém královském dvoře několik věrných písařů, kteří pro něho byli velmi důležití, protože opisovali různé tabulky, které se nacházely na různých místech v celé říši a vytvářeli tak exempláře do sbírky. Král vyžadoval od svých písařů, aby opisy byly přesné a zkontrolované podle originálu. Při vykopávkách byla nalezena zvětšovací sklíčka, která zřejmě sloužila písařům, když narazili na nějakou část, která se nedala vyčíst pouhým okem, a pravděpodobně si nikdo z písařů nedovolil text nahradit jiným, protože tím by byl sám proti sobě (Cejpek et al. 2002, str. 23). Písaři k opisům využívali tabulky z vybrané hlíny, které byly důkladně vypalovány, písmo bylo dobře čitelné a působilo elegantně (Ekschmitt 1974, str. 17).

Aššurbanipal, jakožto kulturně založený člověk, toužil po tom, aby se asyrská kultura rozvíjela po vzoru Babylónie. Příležitost se Aššurbanipalovi naskytla, když převzal kontrolu nad Babylónem po svém rebelujícím bratrovi Šamaš-šuma-ukīnovi. Tím pádem se mu otevřely dveře k babylónským sbírkám a literatura se stala válečnou kořistí.

Dokonce ani knihovny v posvátných místech, jako jsou chrámy, nezůstaly na svém místě. Všechny tyto originály byly odvezeny do Ninive a ani po jejich opsání pomocí písařů nebyly navráceny (Ekschmitt 1974, str. 18).

6.2 Obsah knihovny

Ninivskou knihovnu lze rozdělit do dvou celků - do soukromé Aššurbanipalovy sbírky a státního archivu. Osobní králova knihovna obsahovala převážně opisy babylónské literatury, jelikož vlastní asyrská literatura neměla pro krále poměrně žádný význam a také jí nebylo mnoho. Knihovna v sobě skrývala přibližně pět tisíc tabulek s rozmanitým obsahem, od eposů, bajek, hymnů, modliteb, věštek přes různé texty týkající se slovní zásoby a gramatiky, které zřejmě sloužily pro výuku písařů, až po léčitelské a matematické texty (Cejpek et al. 2002, str. 23).

Bylo objeveno větší množství tabulek, přibližně dvě stě, na které se nahlíží jako na slovníky v tehdejší pojetí. Na tabulkách byly napsány klínopisné znaky spolu s jejich významy, překlady slov ze sumerštiny do akkadštiny a nechybí ani seznamy cizích slov z akkadštiny. Tyto tabulky lze nazvat učebnicemi písařů, díky kterým byli schopni naučit se dvěma jazykům, akkadštině jakožto rodnému jazyku a sumerštině, jazyku s tradicí. Důkazem jsou sumerské texty, které mají akkadský meziřádkový překlad (Oppenheim 2001, str. 27).

Přibližně tři stovky klínopisných tabulek se zabývají předpovědí budoucnosti, takzvané omina. V Mezopotámii byla tato činnost velmi oblíbená a stejně tak i pro Aššurbanipala, soudě podle jeho dochované velké sbírky. Věštcí sledovali různé mimořádné jevy a od nichž pak odvozovali následky pro lid nebo říši. Oblíbenou metodou bylo věštění podle letu ptáků a pitvání zvířecích vnitřností, především ovčích jater, jelikož si kněží při předkládání obětí bohům všimli, že každá játra jsou jiná a podle určitých odlišností pak vyvodili následky, dobré i špatné (Nováková, Pecha, Rahman 1998, str. 220). Například jestliže levý lalok jater byl pokryt blánou, předpovídala se smrt krále na nemoc. Dále se využíval stoupající dým a olejové skvrny. Pokud bylo předpověděno zlé

proroctví, ihned začali speciální kněží pronášet modlitby k bohům a vykonávat rituály, aby změnili budoucnost (Mieroop 2010, str. 256).

Nashromážděné lékařské texty byly podobného charakteru jako texty omin, takže určité neobvyklé jevy mohly být příčinou nemocí. Lékaři byli i velice pověřiví, například pokud se jim po cestě za pacientem přihodilo něco špatného nebo potkali zvíře, které bylo černě zbarveno, znamenalo to předzvěst smrti pro nemocného. Některé lékařské metody byly na svou dobu velmi pokrokové, zkoumali barvu moči, teplotu určitých částí těla, které se využívají i v dnešní medicíně. Nechyběly ani zvláštní metody jako pozorování zakroucení chloupků na hrudi (Mieroop 2010, str. 257).

Státní archiv obsahoval veškeré dokumenty spojené se správou státu a tvořila ho zřejmě polovina z nalezených tabulek. Nacházely se zde smlouvy, diplomatická korespondence, harémové výnosy, astrologické zprávy a dotazy k bohu slunce Šamašovi (Ekschmitt 1974, str. 17). Tyto dokumenty zřejmě zaznamenávali královští písaři, kteří kromě asyrštiny ovládali i další jazyky, které pak využívali při korespondenci s ostatními státy. V asyrské říši se dvorští písaři dělili na sekretáře a učené písaře. Zajímavé je, že vyučení písaři kromě psaní a starání se o knihovnu, byli ještě zasvěceni do tajů magie a rituálů (Pečírková 2000, str. 112).

6.3 Zánik knihovny

Jak již bylo v textu zmíněno, Aššurbanipal se stal posledním významným vládcem asyrské říše a spolu s ním zaniká celá asyrská nadvláda. Rozvoj knihovny se zastavil spolu se smrtí krále a definitivní ránu dostala při vpádu Babylóňanů a Médů do Ninive roku 612 př. n. l. Při archeologických výzkumech byla ale Aššurbanipalova knihovna nalezena na dvou místech města - v Sinacheribově Jihozápadním paláci a v Aššurbanipalově Severním paláci. Podle této skutečnosti se dá spekulovat, že určité části knihovny byly přemístěny, právě v době, kdy Médové roku 612 př. n. l. začali obléhat město, aby byla tato skvostná sbírka zachována (Ekschmitt 1974, str. 17).

6.5 Objevení knihovny

Aššurbanipalova knihovna tedy na dlouhou dobu upadla v zapomnění a skryla se pod nánosy zeminy, která se tam po léta nashromáždila. Pahorek Kujundžik, který se nachází v blízkosti Mosulu, dřívější město Ninive, začal pomalu ale jistě ožívat až v 19. století, kdy se na scénu dostávají první archeologové.

Jedním z prvních archeologů, který se na pahorku starověkého města objevil, byl Paul Emile Botta. Tento francouzský konzul se v počátcích svého výzkumu neseťkával s úspěchem, ale nakonec dal na radu domorodce a podařilo se mu objevit monumentální palác Sargona II. v Chorsábádu, Aššurbanipalova předka. V Mosulu se Botta seznámil s anglickým archeologem a cestovatelem Austenem Henrym Layardem, který díky němu začal také s kopáním v této oblasti (Ekschmitt 1974, str. 9). Layard si stanovil jasný cíl – znovu odhalit krásu bývalého hlavního města asyrské říše. S pomocí svého kolegy zjistil, že se starověké Ninive pravděpodobně nachází pod Mosulem, tak tedy začal s vykopávkami na pahorcích Kujundžik a Nabí Júnus (Pečírková 1999g, str. 207).

Své plány zprvu tajil, protože by místní obyvatelé a úřady mohli kvůli nedůvěře jeho cíle velmi zkomplikovat. Nejprve se svými spolupracovníky začal odhalovat starověké město Kalḫu, kde hned první den dva asyrské paláce spatřily světlo světa. Celkově na tomto místě bylo pod jeho dohledem odkryto sedm paláců. Po této expedici se Layard konečně přesouvá ke svému vysněnému cíli, i když finance už velmi slábly, nevzdával se. V hloubce přibližně šesti metrů objevil terasu a vchod do sálu, u kterého byly nalezeny sochy okřídlených býků a po několika týdnech byly odhaleny další komory. Sochy a reliéfy, které se zde nacházely, byly ohořelé. Tento anglický archeolog objevil Sinacheribův palác, tudíž i část asyrského města Ninive (Ekschmitt 1974, str. 10).

Jak již bylo v textu uvedeno, v tomto paláci byla objevena i část Aššurbanipalovi knihovny. Bohužel v této době ještě nebylo známé klínové písmo, tudíž si Layard ani nebyl vědom, jaký významný nález učinil pro další zkoumání mezopotamské civilizace.

Rozluštění klínového písma nebylo zdaleka tak jednoduché, výzkum byl prováděn několik let, až se roku 1857 v Londýně rozhodlo několik badatelů podstoupit zkoušku z překladu stejného klínopisného textu. Překlady byly shodné, tím pádem bylo klínové písmo oficiálně rozluštěno. Díky této skutečnosti se změnil i způsob zacházení s objevenými tabulkami. Konečně se jim začala věnovat náležitá pozornost, kterou si toto umění velice zasloužilo, a z odhazování na bezvýznamné hromady se dala přednost pečlivému třídění a čistění. Ani sebemenší úlomek tabulky nesměl být zatracen, jelikož vědci v odborných institucích pak z těchto úlomků dokázali složit i celé tabulky (Cejpek et al. 2002, str. 22).

6.3.1 Hormuzd Rassam a lví pokoj

Ukončení Layardových výzkumů, kvůli odchodu do politiky, dalo příležitost novému archeologovi, který byl pověřen Britským muzeem. Hormuzd Rassam³⁵ byl Layardovým spolupracovníkem při odhalování Kalhu. Rassam v této době fungoval jako tajemník, ale měl na starost i organizaci vykopávek. Při této expedici se Rassam naučil Layardovým postupovým technikám, které poté praktikoval během své vlastní praxe. Rassam byl dokonce Britským muzeem jmenován jako konzul v Bagdádu a naplno se začal věnovat výkopovým pracím (Charvát 1999b, str. 319).

Ale v jižní části Kujundžiku za celý rok neobjevil nic významného, což se také dalo očekávat, po Layardovu objevu. Severní část, ve které Rassam spatřoval naději, patřila francouzské expedici, která ale s vykopávkami ani nezačala. A tak se Rassam rozhodl překročit na zakázané francouzské území a po nocích začal se svým týmem vykopávat. Tento risk se mu velice vyplatil, podařilo se mu totiž odkrýt Aššurbanipalův palác, tím pádem už vykopávky nemusel tajit, protože jakmile někdo v tamní době odkrýl palác, nikdo jiný se již prací nemohl účastnit. Aššurbanipalův Severní palác v sobě skrýval dnes světoznámý „lví pokoj“. Tento název pokoj pravděpodobně dostal, protože se v tomto pokoji objevily reliéfy z lovu na lvy. V Asýrii byly tyto reliéfy nesmírně

³⁵ Hormuzd Rassam, původem chaldejský křesťan z Mosulu, žil v letech 1826-1910 (Charvát 1999b, str. 319).

populární a není se čemu divit, jelikož patří k mistrovským dílům asyrských výtvarníků (Ekschmitt 1974, str. 11-12). Ovšem mimo reliéfů tento pokoj v sobě skrýval ještě jedno nesmírné bohatství - druhou polovinu Aššurbanipalovy knihovny.

6.3.2 George Smith

George Smith, méně známý asyriolog, zabývající se skládáním úlomků z nalezených tabulek, se díky této činnosti, která vyžadovala značnou dávku trpělivosti, stal významným objevitelem. Smithovi se roku 1872 dostaly pod ruku úlomky z Aššurbanipalovy knihovny, které vypovídaly o potopě, ta se výrazně podobala biblickému příběhu o Noemovi. Tudíž se začalo spekulovat, že mezi těmito dvěma příběhy musí být nějaké propojení. Tento svůj poznatek přednesl na setkání Společnosti biblické archeologie a způsobil tím velký ohlas (Millard 2000, str. 40).

7. ZÁVĚR

Asyrský král Aššurbanipal vládl v novoasyrské říši, jeho vláda se výrazně zapsala do asyrských dějin díky tomu, že byl velmi schopným vládcem, válečníkem a kulturně založeným člověkem.

V první kapitole jsem se zabývala Aššurbanipalovým nástupem na trůn a důvodem výběru jednoho z mladších Asarhaddonových synů, jako vládce mocné asyrské říše, který zřejmě ovlivnila Asarhaddonova matka Zakūtu. Dále jsem zmínila oblíbenou asyrskou královskou činnost a to lov na lvy. Aššurbanipal se také pyšnil svým vzděláním, především svou znalostí psaní a čtení, kterou rád zdůrazňoval ve svých královských nápisech.

Další část je věnována jednomu z Aššurbanipalových přínosů pro asyrskou říši, kterým byla expanze území díky úspěšným a podle nepřátel krutým válečným tažením. Podařilo se mu získat Egypt až po Théby a na elamském území dobyl a vyplenil jejich hlavní město Súsy. Nemalý význam pro stát mělo i povstání Aššurbanipalova staršího bratra Šamašuma-ukīna v Babylónu, které potlačil a tím si upevnil moc nad samotným Babylónem, ale i nepřáteli kteří bratra podporovali.

Hlavním městem asyrské říše za vlády Aššurbanipala zůstalo město Ninive. Panovník město v průběhu své vlády zkrášloval a nechal zde vybudovat pro nás velmi významnou knihovnu, která se stala studnicí k poznání celé mezopotamské civilizace, jelikož byly kopírovány tabulky z širokého okolí. Další důležitou stavbou v Ninive bylo panovníkovo sídlo zvané Severní palác, který je zdoben velkým množstvím vytesaných nástěnných reliéfů, které lze pokládat za vrcholné dílo asyrských umělců.

Již v posledních letech vlády krále Aššurbanipala asyrská říše začíná upadat. Tento asyrský král tedy stojí jak na absolutním vývojovém vrcholu říše, tak bohužel i na začátku poměrně rychlého sledu událostí, které vedly k zániku říše. Po Aššurbanipalově smrti se na trůnu dostávají jeho dva synové, kteří zřejmě po nějakou dobu vládli společně. Vláda ale neměla pevný řád a nastal chaos. Navíc asyrské impérium začalo ztrácet svá vazalská území, takže klesl příjem peněžních i materiálních zdrojů,

kteřé byly důležitě pro udržení asyrské moci. Situace využila Babylónie, která se vymanila z vazalského područí a spolčila se s médkými kmeny proti nenáviděné Asýrii. Roku 612 př. n. l. tyto spojené síly prorazily městskou obranu, vyplenily a zničily město Ninive, centrum asyrské říše.

V poslední kapitole se věnuji především knihovně a jejímu odkrývání anglickými a francouzskými archeology v 19. století, kdy tato skrytá krása opět spatřila světlo světa. Tito archeologové objevili Aššurbanipalovu knihovnu, poklad mezopotamského písennictví.

Tuto práci by zájemci zajisté mohli dále rozšířit o podrobnější studii Aššurbanipalovy knihovny v Ninive, která v sobě skrývala nepřeborné množství zajímavých textů, z nichž jedním je epos o Gilgamešovi.

Během mého studia ale došlo na Blízkém východě k hrůzným činům teroristické organizace zvané Islámský stát, který začal tyto tisíce let staré památky ničit. Tito islamisté zdevastovali muzeum v iráckém Mosulu, které čítalo velký počet památek získaných ze starověkého města Ninive. Díky nim práce asyrských umělců a následných náročných archeologických výzkumů přichází vniveč. Naštěstí je velká část nálezů z těchto vykopávek uložena i v Britském muzeu, kde jsou tyto předměty v bezpečí a z většiny jsou přístupné veřejnosti.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Baker, Heather D. 2002. *The Prosopography of the Neo-Assyrian Empire Volume 3, Part I: P-S*. Helsinki : University of Helsinki, 2002. stránky 977-1178. ISBN 951-45-9056-2.

Bič, Miloš. 1990. *Při řekách babylónských*. Praha : Vyšehrad, 1990. str. 400. ISBN 33-840-90.

BM 124887 [online]. London: The British Museum. [cit. 17. 4. 2015]. http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=32469001&objectId=369043&partId=1

BM 124937 [online]. London: The British Museum. [cit. 20. 4. 2015]. http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=407145001&objectId=366825&partId=1

BM 124925 [online]. London: The British Museum. [cit. 20. 4. 2015]. http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=233052001&objectId=366820&partId=1

Brinkman, J . A . 1991. Babylonia in the Shadow of Assyria 747-626 B.C. In: John Boardman, a kol., eds. *The Cambridge Ancient History Vol. III, Part 2*. Cambridge : Cambridge University Press, 1991, stránky 1-68.

Cejpek, Jiří, Činčera, Jan, Hlaváček, Ivan a Kneidl Pravoslav. 2002. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha : Karolinum, 2002. str. 247. ISBN 80-246-0323-3.

Dougherty, Martin J. 2011. *Válečníci starověku 3000 př. n. l. - 500 př. n. l.* Praha : Naše vojsko, 2011. str. 224. ISBN 978-80-206-1215-1.

Ekschmitt, Werner. 1974. *Paměť Národů*. Praha : Orbis, 1974. str. 256. ISBN 11-018-74.

Featherstone, Donald. 1997. *Válečníci a války ve starověku a ve středověku*. Praha : Beta-Dobrovský a Ševčík, 1997. str. 268. ISBN 80-7291-033-7.

Grayson, A. K. 1991a. Assyria 668-635 b. c.: The Reign of Ashurbanipal. In: John Boardman, a kol., eds. *The Cambridge Ancient History Vol. III, Part 2*. Cambridge : Cambridge University Press, 1991a, stránky 142-161.

- Grayson, A. K. 1991b. Assyrian Civilization. In: John Boardman, a kol., eds. *The Cambridge Ancient History Vol. III, Part 2*. Cambridge : Cambridge University Press, 1991b, stránky 194-227.
- Heller, Jan. 1999. Mana. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha : Libri, 1999, str. 224.
- Hrych, Ervín. 2002. *Velká kniha vládců starověku*. Praha : Regia, 2002. str. 648. ISBN 80-86367-19-3.
- Charvát, Petr. 1999. Akkad. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha : Libri, 1999, str. 16.
- Charvát, Petr. 1999a. Lov. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha : Libri, 1999a, stránky 212-214.
- Charvát, Petr. 1999b. Rassam, Hormuzd. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha : Libri, 1999b, stránky 319-320.
- Lehmann, Gustav A. a Schmidt-Glitzner, Helwig. 2012. *Dějiny světa 2 - starověké světy a nové říše 1200 př. kr. až 600 po kr.* Praha : Vyšehrad, 2012. str. 478. ISBN 978-80-7429-292-7.
- Luckenbill, Daniel David. 1927. *Ancient Records of Assyria and Babylonia Volume II*. Chicago : The University of Chicago Press, 1927. str. 504.
- Mieroop, Marc Van De. 2010. *Dějiny starověkého Blízkého východu okolo 3000-323 př. Kr.* Praha : Academia, 2010. str. 327. ISBN 978-80-200-1832-8.
- Millard, Alan. 2000. *Objevy z biblických časů*. Praha : Balios, 2000. str. 352. 80-242-0167-4.
- Nováková, Nea. 1999. Sinacherib. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha : Libri, 1999, str. 335.
- Nováková, Nea, Pecha, Lukáš a Rahman, Furat. 1998. *Dějiny Mezopotámie*. Praha : Karolinum, 1998. str. 266. ISBN 80-7184-416-0.
- Olmstead, A. T. 1923. *History of Assyria*. Chicago : The University of Chicago Press, 1923. str. 695.
- Oppenheim, A. Leo. 2001. *Starověká Mezopotámie: Portrét zaniklé civilizace*. Praha : Academia, 2001. str. 330. ISBN 80-200-0749-0.

- Parpola, Simo. 2014a. Esarhaddon's Succession Treaty. *SAA*. [Online] 2014a. [Citace: 2. Duben 2015.] <http://oracc.museum.upenn.edu/saao/saa02/pager>.
- Parpola, Simo. 2014b. Zakutu Treaty. *SAA*. [Online] 2014b. [Citace: 29. Březen 2015.] <http://oracc.museum.upenn.edu/saao/saa02/pager>.
- Pečírková, Jana. 2000. *Asýrie od městského státu k říši*. Praha : Academia, 2000. str. 178. ISBN 80-200-0348-7.
- Pečírková, Jana. 1999. Gýgés. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha : Libri, 1999, str. 115.
- Pečírková, Jana. 1999d. Chaldejci. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha : Libri, 1999d, str. 128.
- Pečírková, Jana. 1999a. Kimmeriové. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha : Libri, 1999a, str. 181.
- Pečírková, Jana. 2002. Královský lov. *Nový Orient*. Duben 2002, 57, stránky 110-112.
- Pečírková, Jana. 1999f. Kyaxarés II. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha : Libri, 1999f, str. 203.
- Pečírková, Jana. 1999g. Layard, sir Austen Henry. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha : Libri, 1999g, str. 207.
- Pečírková, Jana. 1999e. Sín-šarra-iškun. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha : Libri, 1999e, str. 335.
- Pečírková, Jana. 1999c. Šamaš-šuma-ukín. In: Jiří Prosecký, a kol., eds. *Encyklopedie starověkého*. Praha : Libri, 1999c, str. 364.
- Roaf, Michael. 1998. *Svět staré Mezopotámie a starověkého Blízkého východu*. Praha : Knižní klub, 1998. str. 238. ISBN 80-7176-755-7.
- Shaw, Ian. 2010. *Dějiny starověkého Egypta*. Praha : BB/art s.r.o, 2010. str. 525. ISBN 978-80-7381-860-9.
- Smith, George. 1876. *Assyria from the earliest times to the fall of Nineveh*. New York : Armstrong and co., 1876. str. 202.

Smith, George. 1871. *History of Assurbanipal, translated from the Cuneiform Inscription*. London : Williams and Norgatb, 1871. str. 404.

Streck, M. P. 2001. Naqí'a. In: Heather D. Baker, a kol., eds. *The Prosopography of the Neo-Assyrian Empire Volume 2, Part II. L-N*. Helsinki : University of Helsinki, 2001, stránky 929-930.

9. RESUMÉ

King Ashurbanipal was one of the most important rulers of ancient Assyria, who reigned from 668-627 BC in Neo-Assyrian period.

Ashurbanipal was a capable warrior who led a number of military campaigns, that extended the territory of Assyria. The fighting took place in different areas, but the biggest enemy of the Assyrians were Egypt, Babylonia and Elam. In Egypt, he triumphed over the pharaoh Taharqa and in 663 BC. Assyrian forces conquered Thebes. The state Elam was a longstanding enemy of the Assyrian empire and Ashurbanipal finally put an end with him in 646 BC., when he conquered the capital of Susa. In Babylonia ruled his younger brother Shamash-shuma-ukin, who rebelled against him along with his followers. The rebellion, which had Ashurbanipal face, took place four years, 652-648 BC. Assyrian king destroyed the rebellion of his brother and took control of Babylonia.

Ashurbanipal is also known as the founder of the monumental library in Nineveh. As one of the few kings he could read and write. King Ashurbanipal sent his scribes all corners of his empire to copy old texts. Scribes wrote on clay tablets, copied text carefully and inspected by the original. In this huge library was found about five thousand clay tablets, which contained various texts.

The Assyrian king loved culture and art. The proof is the large number of carved reliefs, the most famous are depicted scenes of hunting lions, which are located in the northern palace, which was built during his reign.

At the end of his reign begins to decline power of the Assyrian empire. This empire finally disintegrates after the attacks of the Medes and Babylonians in 610 BC.

10. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Lov lvů

BM 124887 [online]. London: The British Museum. [cit. 17. 4. 2015].

Dostupné z:

http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=32469001&objectId=369043&partId=1

Příloha č. 2: Odvádění elamských zajatců pod dohledem asyrských vojáků

BM 124937 [online]. London: The British Museum. [cit. 20. 4. 2015].

Dostupné z:

http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=407145001&objectId=366825&partId=1

Příloha č. 3: Boj s arabskými kmeny

BM 124925 [online]. London: The British Museum. [cit. 20. 4. 2015].

Dostupné z:

http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=233052001&objectId=366820&partId=1

11. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Lov lvů

Příloha č. 2: Odvádění elamských zajatců pod dohledem asyrských vojáků

Příloha č. 3: Boj s arabskými kmeny

